

Ks. Jan DYDUCH

Papieska Akademia Teologiczna w Krakowie

DIAKONAT STAŁY W POLSKIM PRAWODAWSTWIE KOŚCIELNYM

W dniu 20 czerwca 2001 roku Konferencja Episkopatu Polski na posiedzeniu plenarnym podjęła decyzję o wprowadzeniu diakonatu stałego w Polsce. W ślad za tym postanowieniem został przygotowany dokument: *Wytyczne dotyczące formacji, życia i posługi diakonów stałych w Polsce*. Dokument ten przyjęto podczas zebrania plenarnego Konferencji Episkopatu Polski w dniach 21–22 października 2003 roku, a Kongregacja Wychowania Katolickiego zatwierdziła go w dniu 22 stycznia 2004 roku¹.

W niniejszym artykule zostaną zaprezentowane przepisy o diakonacie stałym, zawarte we wspomnianym dokumencie, z uwzględnieniem prawodawstwa powszechnego.

Geneza

Konferencja Episkopatu Polski uzasadnia wprowadzenie diakonatu stałego następująco:

Za wprowadzeniem w Polsce diakonatu stałego w obecnej chwili przemawia przede wszystkim potrzeba ukazania diakonatu jako właściwego i trwałego stopnia hierarchicznego i ożywienia w ten sposób wspólnot chrześcijańskich².

Tak więc wprowadzenie posługi diakańskiej w Kościele polskim nie jest podyktowane głównie brakiem powołań kapłańskich, ale pragnieniem

* W przypisach i tekście artykułu zastosowano następujące skróty:

AAS – „Acta Apostolicae Sedis”

II PSP – II Polski Synod Plenarny (1991–1999), Poznań 2002.

RFD – Kongregacja Wychowania Katolickiego, *Ratio fundamentalis institutionis diaconorum permanentium*, 22 II 1998, Watykan 1998.

Wytyczne – Konferencja Episkopatu Polski, *Wytyczne dotyczące formacji, życia i posługi diakonów stałych*, Częstochowa 2004.

¹ Por. *Wytyczne*, s. 7.

² *Wytyczne*, 5.

zdynamizowania życia religijnego wśród wiernych. Chodzi także o to, by niektóre posługi spełniane przez świeckich, powierzane im przez władzę kościelną na zasadzie zastępstwa (na przykład nadzwyczajnych szafarzy komunii świętej), uzyskały trwałe wsparcie w postaci sakramentalnej łąski święceń diakonatu i w ten sposób mogły być wykonywane owocniej i skuteczniej³. Trzeba dodać, że wierny otrzymujący święcenia diakonatu należy do stanu duchownego i mówienie o diakonacie stałym jako „diakonacie świeckich” jest błędne.

Decyzję o wprowadzeniu w Polsce diakonatu stałego trzeba uznać za niezwykle trafną i słuszną, albowiem instytucja ta sięga swymi korzeniami początków Kościoła, czasów apostoelskich. Czytamy w *Dziejach Apostoelskich*:

Spodobały się te słowa wszystkim zebranim i wybrali Szczepana, męża pełnego wiary i Ducha Świętego, Filipa, Prochora, Nikanora, Tymona, Parmenasa i Mikołaja, prozelitę z Antiochii. Przedstawili ich apostołom, którzy modląc się, włożyli na nich ręce (Dz 6, 5–6).

Wprawdzie św. Łukasz – autor tej księgi – nie używa terminu „diakon”, co może budzić wątpliwość, czy rzeczywiście, mówiąc o ustanowieniu siedmiu, ma na uwadze powołanie do posługi diakańskiej⁴. Wątpliwość tę wzięto pod uwagę w pracach soboru watykańskiego II, który – formułując nauczanie o diakonacie stałym – nie odwołał się do tego fragmentu. Świadectwo bardzo dawnej tradycji i starodawna praktyka liturgiczna wskazuje na to, że tekst ten odnosi się do diakonów⁵. W obrzędzie święceń diakonów znajduje się modlitwa konsekuracyjna, która zawiera anamnezę nowotestamentalną, nawiązującą do ustanowienia siedmiu mężów oddanych posłudze ubogim (por. Dz 6, 1–6)⁶. Inne teksty Nowego Testamentu, w szczególności Listy św. Pawła, wyraźnie mówią o diakonach (np. 1 Tm 3, 8)⁷.

Starożytni pisarze kościelni, począwszy od Ojców apostoelskich, oraz Ojcowie Kościoła poświęcają w swych pismach wiele miejsca diakonom stałym. Piszą o ich godności, znaczeniu ich posługi, która jawi się jako posługa Jezusa Chrystusa. Podkreślają wysokie wymagania do jej sprawowania: diakoni mają być wierni Chrystusowi, mają prowadzić nieska-

³ Por. *Wytyczne*, 5.

⁴ Por. R. Selejda k, *Diakon stały w świetle Biblii i historii Kościoła*, Częstochowa 2002, s. 17–19.

⁵ Por. P. Mielecki, *Instytucja diakona w Kodeksie prawa kanonicznego i w Kodeksie kanonów Kościołów wschodnich*, Kraków 2004, s. 22 (maszynopis).

⁶ Por. R. Selejda k, *Tożsamość, duchowość, formacja i posługa diakonów stałych*, Częstochowa 2003, s. 19.

⁷ Por. P. Mielecki, *Instytucja diakona...*, s. 22–23.

zitelne życie, okazywać posłuszeństwo biskupowi, być powściągliwi, miłośni i naśladować Jezusa, który „nie przyszedł, aby Mu służono, lecz aby służyć” (Mt 20, 28). W pierwotnym Kościele, na co wskazują zarówno świadectwa pisarzy starochrześcijańskich, jak i soborów powszechnych, diakonat zajaśniał niezwykłym blaskiem i dał wspaniały przykład służenia Chrystusowi i braciom przez wypełnianie dzieł miłosierdzia, sprawowanie świętych czynności i wykonywanie posług duszpasterskich⁸.

Po tym świetnym okresie rozwoju diakonatu stałego, trwającym od II do VIII wieku, zwanym niekiedy „złotym wiekiem diakonatu”, nastąpił „wieki chude” narastającego kryzysu⁹. Usiłował temu zaradzić sobór trydencki (1545–1563), który podjął dzieło odnowy diakonatu stałego, nakazując jego przywrócenie w Kościele łacińskim. Inicjatywa ta jednak się nie powiodła i postanowienie tego soboru nie zostało, mimo prób, wprowadzone w życie, a diakonat pozostał jedynie stopniem przejściowym do święceń prezbiteratu¹⁰.

Sobór watykański II, podejmując odnowę Kościoła, w której jednym z założeń było sięgnięcie do źródeł, do dziejów Kościoła pierwotnego, nie mógł nie zająć się diakonatem stałym:

Na niższym szczeblu hierarchii stoją diakoni, na których nakłada się ręce nie dla kapłaństwa, lecz dla posługi [...]. A ponieważ te obowiązki, nader konieczne dla życia Kościoła, z trudem tylko mogą być spełniane w wielu okolicach przy panującej dziś dyscyplinie Kościoła łacińskiego, można będzie w przyszłości przywrócić diakonat jako właściwy i trwały stopień hierarchiczny¹¹.

Sobór udziela wskazań na temat diakonatu stałego jeszcze w innych swoich dokumentach. Wskazania te rozwijają dokumenty posoborowe¹².

Prawidłowe postrzeganie nauczania soborowego i posoborowych postanowień Kościoła wskazuje na potrzebę przywrócenia diakonatu stałego. Sprawa ta w naszej Ojczyźnie dojrzała podczas prac II Polskiego Synodu Plenarnego w latach 1991–1999:

Po Soborze Watykańskim II Kościół łaciński przywrócił diakonat stały jako właściwy i trwały stopień hierarchiczny. Może [on] być udzielony również żonatym mężczyznom. Uważa się, że w naszej dzisiejszej sytuacji może stanowić znaczne wzbogacenie realizacji posłannictwa Kościoła¹³.

⁸ Por. J. Dyduch, *Diakonat stały w świetle dokumentów Stolicy Apostolskiej*, „Prawo Kanoniczne” 42:1999 nr 1–2, s. 58.

⁹ Por. P. Mielecki, *Instytucja diakona...*, s. 28–30.

¹⁰ Por. R. Selejda, *Diakon stały...*, s. 95–96.

¹¹ *Lumen gentium*, 29.

¹² Zarówno wypowiedzi Vaticanum II, jak i dokumenty posoborowe o diakonacie stałym zebrał i opracował: R. Selejda, *Diakonat stały. Dokumenty Soboru Watykańskiego II i Stolicy Apostolskiej. Bibliografia*, Częstochowa 2004.

¹³ II PSP, s. 197.

Nauczanie to zdynamizowało Konferencję Episkopatu Polski, która – zgodnie ze wskazaniem Vaticanum II – była wyłącznie uprawniona do podjęcia decyzji o wprowadzeniu diakonatu stałego (po uzyskaniu zgody papieża). Opublikowane *Wytyczne dotyczące formacji, życia i posługi diakonów stałych w Polsce* rodzą nadzieję, że w niedalekiej przyszłości rozpoczną w naszym kraju posługę dobrze przygotowani diakoni stali.

Formacja

Sobór watykański II naucza: „Apostolstwo może być w pełni skuteczne jedynie pod warunkiem wielostronnego i pełnego przygotowania”¹⁴. Jeśli skuteczność każdego apostolstwa wymaga solidnej formacji, to tym bardziej wymaga jej owocne wykonywanie funkcji diakona. Rozpocząć formację do diakonatu stałego może ten mężczyzna, który otrzymał dar powołania: „Kandydatem do diakonatu stałego może być mężczyzna obdarowany szczególnym darem powołania do służby w Kościele, który odkrył to powołanie w osobistym dialogu z Bogiem”¹⁵. Jest ono wolnym i pełnym miłości wezwaniem Boga do kontynuowania i uobecniania misji Chrystusa Sługi, na które należy odpowiedzieć w sposób wolny, podejmując z miłością wezwanie Boże. Rozpoznanie powołania należy najpierw do kandydata, lecz decydujący głos o jego ostatecznym rozpoznaniu i ocena należy do Kościoła¹⁶.

Kandydatów przygotowujących się do diakonatu stałego można podzielić na cztery grupy: celibatariuszy, żonatych, wdowców i należących do instytutów życia konsekrowanego. Mężczyźni, którzy zostali powołani do diakonatu jako celibatariusze, są zobowiązani do życia w celibacie. Mężczyźni żonaci mogą być dopuszczeni do diakonatu, jeśli po przeżyciu przynajmniej pięciu lat w małżeństwie potwierdzili umiejętność kierowania własnym domem w duchu chrześcijańskim, cieszą się dobrą opinią i otrzymają zgodę żony. Wdowcy po przyjęciu święceń diakonatu nie mogą zawrzeć małżeństwa, a do ich przyjęcia mogą być dopuszczeni, jeśli jest zagwarantowana opieka wychowawcza nad ich dziećmi. Również diakon żonaty, który stał się wdowcem, może zawrzeć ponownie związek małżeński jedynie w wyjątkowych przypadkach, po uzyskaniu zgody Stolicy Apostolskiej. Diakoni należący do instytutów życia konsekrowanego lub stowarzyszeń życia apostolskiego winni swoją posługę diakańską ubogacić charyzmatem życia zakonnego. Do diakonatu stałego może być dopuszczony wyłącznie mężczyzna ochrzczony, posiadający

¹⁴ *Apostolicam actuositatem*, 28.

¹⁵ *Wytyczne*, 17.

¹⁶ Por. tamże, 17–18.

prawidłową intencję przyjęcia święceń. Są to warunki wymagane do ważności. Ma on także posiadać cały zespół przymiotów i spełniać wiele warunków wymaganych przez *Kodeks prawa kanonicznego* (por. kanon 1021–1051) oraz być wolny od nieprawidłowości i przeszkód do święceń (por. kanon 1040–1042)¹⁷.

Formacja do diakonatu stałego jest procesem wieloetapowym i wieloaspektowym. Jest to zadanie całego Kościoła, całego Ludu Bożego. Odpowiedzialność ta przejawia się w otoczeniu kandydatów miłością, modlitwą, opieką i solidarnością, aby osiągnęli pełnię swojego powołania¹⁸. W imieniu Kościoła formacją kieruje biskup diecezjalny lub wyższy przełożony zakonny. Biskup diecezjalny podejmuje decyzję o wprowadzeniu diakonatu stałego w diecezji, którą kieruje. W tym celu zasięga opinii Rady Kapłańskiej i Diecezjalnej Rady Duszpasterskiej. Ogłasza regulamin dotyczący formacji swoich kandydatów, którą prowadzi powołany przez niego Ośrodek Formacji Diakonów Stałych. Ośrodek taki może zostać powołany również przez większą liczbę biskupów diecezjalnych i wyższych przełożonych zakonnych. Może obejmować kilka diecezji, a nawet cały kraj. Działalnością ośrodka kieruje dyrektor formacji mianowany przez biskupa, względnie biskupów diecezjalnych. Taki dyrektor koordynuje prace osób zaangażowanych w formację, przewodniczy dziełu wychowania, utrzymuje kontakty z rodzinami aspirantów i kandydatów żonatyh oraz ze wspólnotami, z których wywodzą się osoby przygotowujące się do diakonatu. Przedstawia biskupowi lub przełożonemu zakonnemu opinię o kandydatach na różnych etapach formacji. Dyrektor wskazuje opiekuna dla poszczególnych kandydatów lub dla grupy – jest on mianowany przez biskupa lub wyższego przełożonego zakonnego. Opiekun towarzyszy bezpośrednio aspirantowi i kandydatowi w przygotowaniu do święceń diakonatu. Nad rozwojem duchowości aspiranta i kandydata czuwa kierownik duchowy, zaproponowany przez niego i zatwierdzony przez biskupa. Proboszcz wybrany przez dyrektora formacji uczestniczy w niej, kierując praktyką duszpasterską kandydata. Za rozwój intelektualny i zdobycie odpowiedniej wiedzy oraz umiejętności pedagogicznych odpowiedzialni są profesorowie. Tak więc w formacji diakonów stałych uczestniczą następujące osoby: biskup lub wyższy przełożony zakonny, dyrektor formacji, opiekun, kierownik duchowy, proboszcz i profesorowie¹⁹. Analogiczny skład osób odpowiedzialnych za formację diakonów stałych przedstawia prawodawstwo powszechne²⁰.

¹⁷ Por. tamże, 21–29.

¹⁸ Por. R. Seledak, *Tożsamość...*, s. 49–50.

¹⁹ Por. *Wytyczne*, 32–42.

²⁰ Por. RFD. 18–25.

Strukturę organizacyjną Ośrodka Formacji Diakonów Stałych, zasady jego funkcjonowania i finansowania oraz zakres odpowiedzialności poszczególnych osób określa statut²¹. W procesie formacyjnym kandydatów do diakonatu biorą udział wspólnoty ich pochodzenia, takie jak rodzina, parafia, ruchy, stowarzyszenia, organizacje katolickie i duszpasterstwa środowiskowe²². Formacja ta obejmuje cztery wymiary: ludzki, duchowy, intelektualny i duszpasterski²³.

Właściwą formację, która trwa przynajmniej trzy lata, poprzedza okres propedeutyczny. Rozpoczynający ten okres nazywa się aspirantem. Podejmuje on osobistą decyzję o wstąpieniu na drogę formacji do diakonatu stałego. Píše podanie i życiorys, w którym także podaje motywy swojej decyzji. Aspiranta wraz ze swoją opinią – wyrażającą zdanie wspólnoty o kandydacie – proboszcz przedstawia biskupowi, który decyduje o przyjęciu na wstępną formację trwającą przynajmniej trzy miesiące. Okres ten może zostać wydłużony ze względu na uzupełnienie podstawowego wykształcenia teologicznego. Ten okres propedeutyczny to – przede wszystkim – czas poświęcony na spotkania modlitewne, wychowawcze, sprzyjające obiektywnemu rozeznaniu powołania i służące zapoznaniu się z teologią i duchowością diakonatu. W tym czasie aspirant pozostaje w stałej łączności z kierownikiem duchowym i opiekunem oraz wspólnotą aspirantów²⁴.

Okres propedeutyczny kończy się dopuszczeniem do grona kandydatów do diakonatu stałego. Bezpośrednio poprzedza je pierwsze *scrutinium*, czyli akt rozpoznania zdatności aspiranta, który odtąd będzie się nazywał kandydatem. Jego zdatność ocenia biskup lub wyższy przełożony zakonny na podstawie osobistego rozeznania albo na podstawie informacji otrzymanych od wychowawców. Obrzęd poprzedzają dwutygodniowe rekolekcje, zorganizowane dla aspirantów i ich rodzin, jest on poprzedzony także pisemną prośbą aspiranta o włączenie do grona kandydatów i pisemną odpowiedzią biskupa, akceptującą przyjęcie aspiranta. Włączenie do grona kandydatów jest oficjalnym uznaniem ich powołania do diakonatu, które jednak musi być potwierdzone w dalszych latach formacji²⁵.

Dalsza formacja kandydatów młodszych winna się odbyć w specjalnym domu, chyba że biskup zarządzi inaczej z powodu poważnych racji. Starsi kandydaci, zarówno żonaci, jak i celibatariusze, otrzymują formację według programu ustalonego przez Konferencję Episkopatu Polski, obejm-

²¹ Por. *Wytyczne*, 43.

²² Por. *tamże*, 44–47; RFD, 27.

²³ Por. *Wytyczne*, 48, 55–60; RFD, 66–88.

²⁴ Por. *Wytyczne*, 49, 64–65.

²⁵ Por. *tamże*, 62, 67–68.

mującego okres trzyletni (por. KPK 236). W formacji należy uwzględnić obowiązki zawodowe i rodzinne kandydatów. Dotyczy to głównie kandydatów starszych i dlatego spotkania formacyjne i kształceniowe dla nich mają się odbywać w godzinach wieczornych, pod koniec tygodnia, w czasie wolnym od pracy²⁶. Prawodawca nie określa, kogo należy rozumieć przez kandydata „młodsze” czy „starsze”, a jedynie podaje minimalny wiek dopuszczenia do diakonatu; dla celibatariuszy wynosi on 25 lat, a dla żonaty – 35 lat (por. KPK 1031 § 2).

Kandydaci, będący członkami zakonów, odbywają zasadniczo formację według dyrektyw swojego instytutu zakonnego lub korzystają ze struktur diecezji, w której przebywają²⁷. W wyjątkowych i nadzwyczajnych sytuacjach istnieje możliwość szczególnego programu formacji pod kierunkiem kompetentnego kapłana zatwierdzonego przez biskupa²⁸.

Różnorodność sytuacji życiowych wymusza niejako różnorodny program przygotowania do diakonatu stałego. Zawsze jednak musi on odpowiadać świętości posługi i wielkości zadań. Za jego realizację odpowiedzialny jest kandydat i biskup wraz z osobami uczestniczącymi w formacji. W tę odpowiedzialność włączone są także rodziny kandydatów, zwłaszcza w przypadku kandydatów żonaty, oraz inne – związane z nimi – wspólnoty.

Zadania

Zadania powierzane są kandydatowi do diakonatu stałego stopniowo. Już po pierwszym roku formacji otrzymuje on posługę lektora, o którą zwraca się do biskupa z pisemną prośbą²⁹. Treścią tej posługi jest czytanie słowa Bożego w zgromadzeniu liturgicznym³⁰. Po drugim roku, także na własną prośbę, otrzymuje posługę akolity, którą winien wykonywać przynajmniej przez sześć miesięcy (por. KPK 1035 § 2)³¹. Akolita jest ustanowiony, aby pełnić służbę ołtarza, pomagając diakonowi i kapłanowi w wypełnianiu czynności liturgicznych, zwłaszcza podczas sprawowania Eucharystii³².

²⁶ Por. tamże, 50–51.

²⁷ Por. tamże, 52.

²⁸ Por. tamże, 53; RFD, 53–54.

²⁹ Por. *Wytyczne*, 69.

³⁰ Por. Paulus VI, *Litterae apostolicae motu proprio „Ministeria quaedam”* (15 VIII 1972), AAS 64:1972, s. 532.

³¹ Por. *Wytyczne*, 69.

³² Por. *Ministeria quaedam*, VI, AAS 64:1972, s. 532–533.

Po zakończeniu trzyletniej formacji kandydat zwraca się pisemnie o udzielenie święceń, stwierdzając, że przyjmuje je dobrowolnie oraz że dla tej posługi poświęca się na zawsze (por. KPK 1036). Dyrektor ośrodka formacyjnego sporządza o nim opinię, którą doręcza biskupowi (por. KPK 1051). Inne dokumenty dołączone przez kandydata to świadectwo chrztu i bierzmowania oraz przyjęcia posług lektora i akolity, zaświadczenie o należycie odbytych i ukończonych studiach, a jeśli jest żonaty – także świadectwo zawarcia małżeństwa i pisemną zgodę żony³³.

Przed przyjęciem święceń kandydat do diakonatu stałego winien złożyć wyznanie wiary katolickiej, przysięgę wierności i deklarację o wolności w przyjęciu święceń oraz o znajomości obowiązków i zadań wynikających ze święceń, w tym celibatu, gdy chodzi o kandydatów celibatariuszy. Te trzy akty winny być dokonane publicznie z udziałem wiernych i powinny znaleźć swoje odzwierciedlenie na piśmie, a także mają być przechowywane w dokumentacji dotyczącej święceń. Kandydat zobowiązany jest odprawić przed święceniami przynajmniej pięciodniowe rekolekcje³⁴.

Decyzję o dopuszczeniu do święceń podejmuje biskup diecezjalny lub wyższy przełożony zakonny w oparciu o osobistą znajomość kandydata i przedstawioną dokumentację. Pozytywna decyzja ma być wyrażona dekretem wydanym na około miesiąc przed datą święceń. Święceń należy udzielić podczas mszy św., z reguły w katedrze (por. KPK 1010–1011)³⁵

Diakon stały od czasu przyjęcia święceń jest inkardynowany do diecezji lub do instytutu życia konsekrowanego (por. KPK 266). Swoją posługę będzie wykonywał pod władzą biskupa w tym wszystkim, co dotyczy duszpasterstwa, sprawowania kultu Bożego oraz dzieł apostołatu³⁶.

Program zadań diakona stałego wyznacza nauczanie Vaticanum II: „Umocnieni bowiem łaską sakramentalną, w posłudze liturgii, Słowa i miłości służą Ludowi Bożemu w łączności z biskupem i jego kapłanami”³⁷ Spełniając posługę liturgiczną, posługę głoszenia Słowa i posługę miłości, diakon uczestniczy, na swój sposób, w potrójnej misji Kościoła. Misję prorocką jako sługa Słowa spełnia przez przepowiadanie Słowa Bożego, przez katechizację i inne formy nauczania³⁸. Uprawnienie nauczania w Kościele, wykonywane przez diakona, wypływa z otrzymanych święceń i daje mu uczestnictwo w misji prorockiej, zgodnie z przepisami

³³ Por. *Wytyczne*, 70–71.

³⁴ Por. *tamże*, 73–77.

³⁵ Por. *tamże*, 72. 75.

³⁶ Por. *tamże*, 87.

³⁷ *Lumen gentium*, 29.

³⁸ Por. *Wytyczne*, 13.

prawa³⁹. Misję uświęcania wypełnia diakon przez wierność modlitwie, uroczyste udzielanie chrztu, przechowywanie i udzielanie Eucharystii, asystowanie i błogosławienie w imieniu Kościoła związkom małżeńskim, przewodniczenie obrzędom żałobnym i sprawowanie sakramentaliów. Posługa diakona ma swój początek i dopełnienie w Eucharystii⁴⁰. Misja pastersko-królewska jest realizowana przez diakona poprzez spełnianie dzieł miłosierdzia i niesienie pomocy potrzebującym. Diakoni mogą brać udział w innych działaniach kościelnych, takich jak spełnianie urzędów kościelnych, powierzonych im przez biskupa zgodnie z prawodawstwem powszechnym, i uczestniczyć w duszpasterstwie parafialnym⁴¹. Prawodawstwo powszechne otwiera szerokie możliwości współpracy diakonów stałych w duszpasterstwie parafialnym. Mają być one skonkretyzowane w prawodawstwie partykularnym, które powinno być tak skonstruowane, aby diakoni ubogacili duszpasterstwo parafialne⁴².

Przez święcenia diakon staje się duchownym i nabywa uprawnienia oraz zaciąga zobowiązania tego stanu (por. KPK 273–289) z wyjątkami podanymi przez prawodawstwo partykularne (por. KPK 288) oraz zgodnie z normami omawianego dokumentu polskiego⁴³. Dokument polski akcentuje obowiązek posłuszeństwa biskupowi, wyrażonego przez wierność spełnianie zadań określonych w dekrete nadania urzędu. Zobowiązuje także do noszenia przez diakonów stałych odpowiedniego stroju, którym jest – poza czasem pełnienia funkcji liturgicznych – poważny strój świecki z przypiętą odznaką diakona stałego. W czasie pełnienia funkcji liturgicznych diakoni mają używać stroju określonego przez przepisy liturgiczne. Dokument nakazuje także codzienne sprawowanie Jutrzn i Nieszporów, a zachęca do codziennego odmawiania całej liturgii godzin⁴⁴.

Prawo utrzymania i ubezpieczenia zostało sformułowane następująco:

1. Diakoni, pracujący zawodowo winni utrzymywać się ze swoich zarobków, również ci, którzy mają zapewnione środki utrzymania z innych racji, np. emerytury, chociażby całkowicie lub częściowo poświęcili się posłudze kościelnej.

2. Diakoni, którzy całkowicie bądź w znacznej mierze oddają się posłudze kościelnej i nie czerpią środków utrzymania z innych źródeł, po-

³⁹ Por. G. Ghirlanda, *Diacono*, [w:] *Nuovo dizionario di diritto canonico*, Torino 1993, s. 339.

⁴⁰ Por. *Wytyczne*, 14.

⁴¹ Por. tamże, 15.

⁴² Por. H. Schwendenwein, *Der ständige Diakon*, [w:] *Handbuch des katholischen Kirchenrechts*, hrsg. von J. Listl, H. Müller, H. Schmitz, Regensburg 1983, s. 237.

⁴³ Por. *Wytyczne*, 88.

⁴⁴ Por. tamże, 89–91.

winni być wynagradzani tak, aby – w przypadku diakonów żonaty – mogli także utrzymać rodzinę.

3. Prawo partykularne ma uregulować sytuację utraty przez diakona jego świeckiego zatrudnienia bądź sprawę obowiązków wynikających wobec żony i dzieci w przypadku śmierci diakona – męża i ojca.

4. Biskup diecezjalny lub przełożony zakonny winien zatroszczyć się o należyte ubezpieczenie zdrowotne i społeczne diakonów i ich rodzin wówczas, gdy nie zostało to inaczej załatwione⁴⁵.

Przyjęcie święceń i wynikające stąd zadania wymagają od diakonów stałych kontynuowania formacji, by powołanie „do diakonatu” przemieniło się w powołanie „w diakonacie”⁴⁶.

* * *

Kontynuując posoborową odnowę Kościoła w Polsce, Konferencja Episkopatu postanowiła wprowadzić diakonat stały. Jego przywrócenie w Kościele łacińskim było wyraźnym postulatem soboru watykańskiego II. W celu realizacji podjętej decyzji Konferencja Episkopatu Polski uchwaliła dokument *Wytyczne dotyczące formacji, życia i posługi diakonów stałych w Polsce*. Są one oparte o przepisy prawodawstwa powszechnego z uwzględnieniem sytuacji polskiej. Są także zachętą do rozpoczęcia przygotowania osób, które by mogły w przyszłości otrzymać święcenia diakonatu. Postanowienia zawarte w *Wytycznych* wymagają uzupełnienia w niektórych dziedzinach, np. wydania szczegółowego programu formacyjnego.

IL DIACONATO PERMANENTE NELLA LEGISLAZIONE POLACCA

Riassunto

Il Concilio Vaticano II iniziando il rinnovamento della Chiesa ritorno ai tempi primitivi della cristianità. Per questo motivo indico di ristabilire nella Chiesa latina il diaconato permanente, che esisteva già nei tempi apostolici. La Conferenza Episcopale Polacca ha cominciato la realizzazione di questo postulato decidendo di introdurre nel nostro paese il diaconato permanente e decretando il documento: *Le linee direttrici riguardanti la formazione, la vita ed il servizio del diaconato permanente in Polonia*. Esse costituiscono il programma e sono l'ispirazione per eseguire i postulati conciliari. Il documento polacco si basa sui documenti della Chiesa universale, tenendo presente la situazione polacca. Però, in alcuni casi deve essere completato, come per esempio il programma particolare della formazione.

⁴⁵ Por. tamże, 93–94.

⁴⁶ Por. tamże, 76–86.